

Mauri Saarinen

**ULKOMAAN-
KOMENNUS**
TYÖ-, SOSIAALI- JA
VERO-OIKEUDELLISET
NÄKÖKOHDAT

Alma Talent
Helsinki 2018

Tilaa Ulkomaankomennus – Työ-, sosiaali- ja vero-oikeudelliset
näkökohdat Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja tekijä

Kansi: Timo Martikainen

Taitto: NotePad

ISBN 978-952-14-3244-6

ISBN 978-952-14-3246-0 (verkkokirja)

BALTOprint

Liettua 2018

Palaute kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

ALKUSANAT

Euroopan unionin perussopimukseen sisältyvä palveluiden ja työvoiman vapaan liikkuvuuden periaate on lisännyt työvoiman liikkuvuutta EU:n, Etan ja Sveitsin alueella viimeisen kymmenen vuoden aikana merkittävästi. Erityisesti ICT-alan erityisosaajat ja muut korkeasti koulutetut henkilöt tekevät huomattavan osan työstään nykyisin asiakkaiden luona ulkomailla. Esimerkiksi Eläketurvakeskuksen antamien ulkomaille lähetettyjen työntekijöiden todistusten määrä on noin kaksinkertaistunut. Suhteellisesti vielä merkittävämpi on ollut muista EU-maista Suomeen tulevien työntekijöiden määrän kasvu, joka on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut noin viisinkertainen.

Tässä kirjassa tarkastellaan ulkomaankomennuksiin liittyviä työ-, sosiaali- ja vero-oikeudellisia näkökohtia. Kirjan tarkoituksena on, että lukija havaitsee ja ymmärtää näihin liittyvät ongelmat sekä pystyy löytämään niihin yrityksen ja työntekijän tarpeisiin sopivat ratkaisut. Ulkomaankomennuksen käsitettä on tulkittu kirjassa laajasti: siihen kuuluvat lyhytaikaiset muutamia viikkoja kestävätkä ulkomaankomennukset sekä myös pitkäaikaiset ulkomaisten yritysten palvelukseen siirtymiset. Vastaavasti käsitteen piiriin kuuluvat lyhyet työkomennukset Suomeen EU-/Eta-alueelta ja Sveitsistä sekä kolmansista maista. Kirjassa käsitellään seikkaperäisesti muun muassa kolmansista maista tulevan ulkomaisen työvoiman sääntelyä.

Kansainvälisen työvoiman liikkuvuuden sääntelyssä on EU-oikeuden merkitys huomattava. Esimerkiksi Rooma I -asetuksessa on säännökset sovellettavasta laista ja Bryssel I -asetuksessa säännökset toimivaltaisesta tuomioistuimesta työsopimusriidoissa sekä tuomioiden täytäntöönpanosta. Lakisääteisen sosiaaliturvan osalta EU-/Eta-alueella ja Sveitsissä noudatetaan sosiaaliturvan yhteensovittamisen perusasetusta ja täytäntöönpanoasetusta. Näiden asetusten historia ulottuu yli 60 vuoden ajalle, ja unionin tuomioistuin onkin antanut asetuksista useita satoja ennakkoratkaisuja, joista kirjassa käsitellään tärkeimpiä. Kansainvälisen vero-oikeuden puolella valtioiden välisillä verosopi-

muksilla on tärkeä merkitys. Uusimmista kotimaisista kansainvälistä liikkuvuutta koskevista laeista voidaan mainita laki työntekijöiden lähettämisestä sekä laki työntekijän työskentelyoikeudesta yrityksen sisäisen siirron yhteydessä (ns. ICT-laki), jotka molemmat perustuvat EU:n direktiiveihin. Kirjassa on laaja ja seikkaperäinen asiahakemisto sekä oikeustapausluettelo.

Kirja on tarkoitettu kaikille työoikeuden parissa työskenteleville, kuten yritysten henkilöstöhallinnon toimihenkilöille, työmarkkinajärjestöjen neuvonantajille sekä asianajajille ja myös niille työntekijöille, jotka ovat suunnittelemassa ulkomaankomennukselle lähtöä Suomesta tai tulossa ulkomailta työskentelemään Suomeen.

Kirjan valmistusprosessissa minulla on ollut erinomaista apua useista henkilöistä. Erityisen merkittävä on ollut lakimies Jatta Kaskisen osuus kirjan III-osan (verotus) sekä ulkomaisen työvoiman ja lähetettyjä työntekijöitä koskevien jaksojen (I-osan luvut 19 ja 20) kirjoitustyössä. Oikeustieteen ylioppilas Saana Luoma on ollut mukana lähdemateriaalin keräämisessä ja tekstinkäsittelyssä. Lausun molemmille parhaat kiitokseni erinomaisesta työstä.

Sosiaaliturvaan liittyvää lähdeaineistoa olen saanut Eläketurvakeskuksen lakiosaston yksikönpäälliköltä Karoliina Nurmelta sekä eläkevakuutusyhtiö Ilmarisesta ulkomaantyön yksikönpäälliköltä Riitta Räsäseltä. OP Vakuutus Oy:stä olen saanut matkavakuutuksia koskevia tietoja vakuutuspäällikkö Leena Ettalalta. Lausun myös parhaat kiitokseni näille vakuutusyhtiöiden edustajille.

Alma Talent Oy:n sisältöpäällikkö Arja Lappeteläinen on vastannut kirjan tuotantoprosessin aikataulusta ja kustannussopimuksista. Lausun hänelle lämpimät kiitokseni. Lopuksi haluan kiittää Suomen Tietokirjailijoita saamastani apurahasta.

Turussa Eurooppa-päivänä 9.5.2018

Mauri Saarinen

SISÄLLYS

Alkusanat.....	5	
I	Ulkomaantyöhön liittyvät työoikeudelliset näkökohdat.....	15
1	Ulkomaankaupan kasvu työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden moottorina	17
2	Työvoiman liikkuvuus Euroopan unionin alueella	21
3	Tilastotietoa työvoiman muuttoliikkeestä Suomesta ja Suomeen	23
4	Ulkomaankomennuksen määrittely ja keskeiset ongelmat.....	27
5	Työvoiman vapaa liikkuvuus ja sen rajoitukset.....	31
6	Sovellettava laki kansainvälisissä työskentelytilanteissa.....	37
	6.1 Oikeuslähteet sovellettavaa lakia valittaessa.....	37
	6.2 Sopimus lainvalinnasta ja sitä koskevat poikkeukset	38
	6.3 Objekttiivinen lainvalinta	43
	6.4 Lakiviittauksen muoto Rooma I -asetuksen mukaan	49
	6.5 Rooma I -asetuksen ja lähetettyjä työntekijöitä koskevan lain keskinäinen suhde.....	50

7	Sovellettava työehtosopimus kansainvälisissä tilanteissa	53
8	Yhteistoimintalain soveltaminen ulkomailta suoritettavassa työssä.....	61
9	Rajat ylittävä liikkeen luovutus.....	67
10	Kansainvälisluonteisiin työsopimukseen liittyvien riitojen ratkaisupaikka	69
11	Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano	77
12	Välimiesmenettely työriidoissa	79
13	Lakisääteiseen vahingonkorvaukseen sovellettava laki.....	81
14	Riidattomien vaatimusten Eurooppa-tason perintä	85
15	Ulkomaankomennussopimuksen sopimusvaihtoehdot.....	87
16	Komennussopimuksen keskeiset ehdot ...	91
17	Työntekijöiden tietojen luovuttaminen ulkomaille.....	105
18	Ulkomaisen työvoiman käyttö ja syrjäntäkielto Suomessa	107
19	Kolmansista maista tulevien henkilöiden työskentelyoikeus Suomessa.....	111
	19.1 Ulkomaisen työvoiman sääntelyn oikeuslähteet	111

19.2	Perusteet työskentelyoikeudelle Suomessa.....	111
19.3	Työvoiman saatavuusharkinta	112
19.4	Työntekijän oleskeluluvan myöntäminen ...	115
19.5	Työnantajan velvollisuudet haettaessa työntekijän oleskelulupaa.....	119
19.6	Ennakkotieto työntekijän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä.....	121
19.7	Yrittäjän oleskelulupa	122
19.8	Työnteko-oikeus oleskeluluvan nojalla	124
19.9	Muu oleskelulupa ansiotyötä varten	125
19.10	Työnteko-oikeus ilman oleskelulupaa	128
19.11	Euroopan unionin sinisen kortin haltijan työnteko-oikeus	130
19.12	Toisessa jäsenvaltiossa hankitun ammattipätevyyden tunnustaminen Suomessa.....	131
19.13	Työntekijän työskentelyoikeus yrityksen sisäisen siirron yhteydessä	136
	19.13.1 ICT-lain soveltamisala	136
	19.13.2 ICT-oleskelulupa	137
	19.13.3 Liikkuva ICT-oleskelulupa.....	141
19.14	Kolmansista maista tulevat kausityöntekijät.....	143
19.15	EU:n ulkopuolelta tulevia opiskelijoita, tutkijoita ja harjoittelijoita koskeva lakiesitys.....	147
20	Ulkomailta Suomeen lähetetyt työntekijät	149
20.1	Lähetetyn työntekijän määrittely ja sovellettava lainsäädäntö	149
20.2	Lähetettyjen työntekijöiden työehdot	151
20.3	Lähetävän yrityksen velvollisuudet.....	155
20.4	Tilaaajan velvollisuudet ja vastuu	157
20.5	Lähetettyjä työntekijöitä koskevan lainsäädännön valvonta	160

20.6	Lähetettyjä työntekijöitä koskeva uusi direktiivi	161
Osan I keskeinen sisältö		165
II	Työntekijän sosiaaliturva ulkomaantyöskentelyn aikana ...	169
1	Sosiaaliturvalainsäädäntöjen yhteensovittaminen.....	171
2	Kansainvälisen sosiaaliturvan lähteet.....	175
3	Sosiaaliturva lähdettäessä komennukselle EU-/Eta-maahan tai Sveitsiin	183
3.1	Sosiaaliturvan yhteensovittamisasetusten henkilöllinen soveltamisala	183
3.2	Sosiaaliturvan yhteensovittamisasetusten asiallinen soveltamisala.....	188
3.3	Sosiaaliturvan yhteensovittamisasetusten keskeiset periaatteet.....	192
3.3.1	Yhdenvertaisen kohtelun periaate	192
3.3.2	Tosiasioiden vastavuoroinen tunnustaminen jäsenvaltioissa	195
3.3.3	Kausien yhteenlaskeminen	196
3.3.4	Perusasetuksen etusija sosiaaliturvasopimukseen nähden	197
3.3.5	Antikumulaatiosääntö	198
3.3.6	Eksportointiperiaate	200
3.3.7	<i>Pro rata temporis</i> -periaate	200
3.3.8	Työskentelymaaperiaate	200
3.4	Sosiaaliturvaan sovellettavan lainsäädännön määräytyminen	202
3.5	Lähetettyjen työntekijöiden vakuuttaminen	209
3.6	Eläkkeen laskenta ja hakeminen sosiaaliturva-asetusten mukaan	218

3.7	Työkyvyttömyysetuudet sosiaaliturva-asetusten mukaan	233
3.8	Sairaus- ja vanhempainetuuksien yhteensovittaminen sosiaaliturva-asetusten mukaan	235
3.9	Oikeus hakeutua sairaanhoitoon toisessa jäsenvaltiossa.....	244
3.10	Rajat ylittävä terveydenhuolto.....	249
3.11	Perhe-etuudet sosiaaliturva-asetusten mukaan	253
3.12	Tapaturmavakuutus EU- ja Eta-maissa sekä Sveitsissä	262
3.13	Eläkkeellejäämisoikeus toiseen jäsenvaltioon	265
3.14	Työttömyysturva sosiaaliturva-asetusten mukaan	268
3.15	Muutoksenhaku sosiaaliturvan yhteensovittamisasetusten perusteella annettuihin päätöksiin	276
3.16	Viranomaisten ja vakuutuslaitosten työnjako sosiaaliturva-asioissa EU-/Eta-alueella ja Sveitsissä.....	278
4	Työskentely sosiaaliturva-	
	sopimusmaassa.....	283
5	Työskentely ei-sosiaaliturva-	
	sopimusmaassa.....	289
5.1	Sovellettava lainsäädäntö ei-sosiaaliturvasopimusmaissa	289
5.2	Työntekijän lähettäminen ei-sosiaaliturvasopimusmaahan.....	291
5.3	Kiinteiden siteiden merkitys Suomen sosiaaliturvaan kuulumiseen	293
5.4	Perheenjäsenten asema muutettaessa ei-sosiaaliturvasopimusmaahan	295
5.5	Sairaanhoitoetuudet muutettaessa ei-sosiaaliturvasopimusmaahan	296

5.6	Työeläke-edut muutettaessa ei-sosiaaliturvasopimusmaahan.....	298
5.7	Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus muutettaessa ei-sosiaaliturvasopimusmaahan	300
5.8	Työttömyysturva muutettaessa ei-sosiaaliturvasopimusmaahan	301
6	Eläkkeen perusteena oleva vakuutus-	
	palkka ulkomaankomennustilanteissa.....	305
7	Suomeen tulevien työntekijöiden ja	
	perheenjäsenten sosiaaliturva.....	311
7.1	Soveltamisalalain piiriin kuuluvat maahanmuuttajat.....	311
7.2	Sairausvakuutuslain piiriin kuuluvat maahanmuuttajat.....	318
7.3	Terveystuoltopalveluihin oikeutetut maahanmuuttajat.....	319
7.4	Maahanmuuttajien työttömyysturva.....	327
7.5	Maahanmuuttajien eläketurva	329
7.6	Maahanmuuttajien työtapaturma- ja ammattitautivakuutus	334
7.7	Kotoutumistuki ja toimeentulotuki maahanmuuttajille	335
8	Vapaaehtoiset vakuutukset	
	ulkomaankomennuksen aikana.....	337
8.1	TyEL:n mukainen vapaaehtoinen vakuutus ulkomaantyössä	337
8.2	Työehtosopimukseen perustuvat vakuutukset ulkomaankomennuksen aikana	339
8.3	Lisäeläkeoikeus ulkomaantyökomennuksen aikana	340
8.4	Vapaaehtoiset työtapaturma- ja ammattitautivakuutukset ulkomaantyössä	346

	8.5 Matkavakuutukset komennusmatkojen aikana	347
9	Merimiehen oikeus vapaisiin kotimatkoihin	357
10	Ulkoasiainhallinnon virkamiesten eräät sosiaaliset oikeudet	361
	Osan II keskeinen sisältö	363
III	Ulkomaantyyöhön liittyvät vero-oikeudelliset näkökohdat ..	367
1	Ulkomaantyyön verotuksen lähteet.....	369
2	Yleisesti ja rajoitetusti verovelvolliset henkilöt.....	373
3	Yleisesti verovelvollisen palkkavero	381
4	Kuuden kuukauden sääntö	385
5	Verosopimusten vaikutus Suomen verotusoikeuteen.....	395
6	Kaksinkertaisen verotuksen poistaminen.....	401
	6.1 Kaksinkertaisen verotuksen poistamistekniikat	401
	6.2 Hyvitysmenetelmä.....	402
	6.3 Progressioehtoinen vapautusmenetelmä ...	404
7	Rajoitetusti verovelvollisen palkkavero	409
	7.1 Rajoitetusti verovelvollisen tulot Suomesta.....	409

7.2	Rajoitetusti verovelvollisen yleinen verokanta.....	411
7.3	Eräiden erityisasiantuntijoiden lähdeverotus.....	418
7.4	Taiteilijoiden ja urheilijoiden lähdeverotus.....	419
7.5	Eläketulon verotus kansainvälisissä tilanteissa	421
8	Ulkomaantyömatkoihin liittyvät matkakustannusten korvaukset	423
9	Ulkomailta vuokratun työntekijän verottaminen	427
10	Ulkomaisen yrityksen työsuorittajia koskevat velvoitteet suomessa	433
	Osan III keskeinen sisältö	437
	Oikeustapaushakemisto.....	441
	Asiasanahakemisto	445